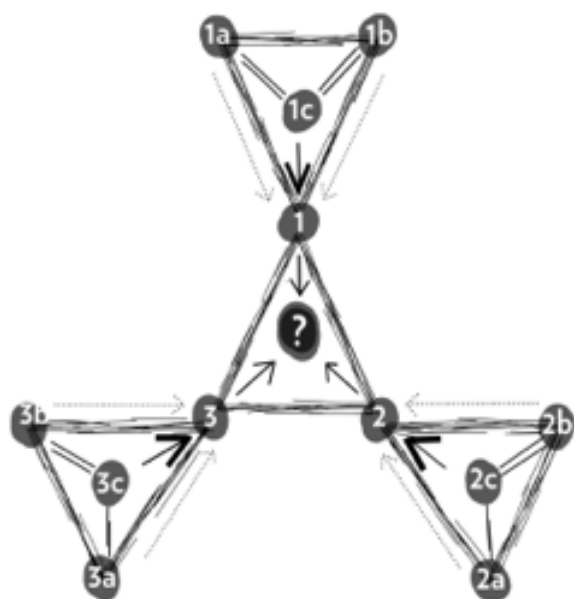

PLÁN SOUTĚŽĚ

SPLAV! - Sobotecký Pravidelný Lehce Avantgardní Věstník

Redakce: Anna Buchalová, Vojtěch Diatka, Jakub Freywald, Markéta Hájková, Antonín Handl, Eliška Churaňová, Zdeněk Ježek, Silvie Mítlenerová, Radek Ocelák, Jan Prokopius, Vít Prokopius, Tereza Šmejkalová, Tomáš Tkáč, Eva Ullrichová, Kateřina Veselovská

Vychází v Sobotce během 56. ročníku festivalu Šrámkova Sobotka, od 30. 6. do 7. 7. 2012.

Cena 15 Kč.

Vydává občanské sdružení SPLAV!, Milady Horákové 123, 160 00 Praha 6, IČ 26674122.

splav.redakce@gmail.com

MK ČR E 15812

**SOBOTECKÝ PRAVIDELNÝ LEHCE AVANTGARDNÍ VĚSTNÍK
ČÍSLO 5 / 4. 7. 2012 / ROČNÍK 14**

Sobotkou nad rámeč Sobotky

Dalším z mnoha plusů města pod Humprechtem je, že si tu na své přijdeme všichni: lenoši, sportovci, milovníci kultury i kulturou nedotčení. Berte prosím tento úvodník jako malou nápovědu tomu návštěvníkovi Sobotky, který si chce na okamžik odpočinout od festivalového programu. Nabízím vám hned několik možností, jak s volným časem naložit.

O soboteckém občerství už slovo padlo. Všechna občerstvovací zařízení jistě ochotně nakrmí a napojí kavárenské povaleče i hladové krky, ale každý vydatný oběd je třeba rozhybat.

Jste-li příznivci sportovních aktivit, budete nadšeni. Sobotka se pyšní rozlehlým krytým areálem s horolezeckou stěnou včetně plochy určené pro takzvaný bouldering – tréninkové horizontální lezení.

Další možností rozpohybovat svaly ztuhlé sezením na přednáškách je prohnat tělo na tenisovém kurtu, který je za hodinovou taxu k dispozici libovolným zájemcům. Hurá na antuku!

Žhavou novinkou letošního ročníku je půjčovna kol, která funguje pro tento týden přímo v zahradě Šrámkova domu a umožní vám objevit rychleji množství krás blízkého okolí, ať už se vydáte na Branžež, na Trosky nebo k Jinolickým rybníkům.

Srdce Českého ráje je též naprosto ideálním místem pro pěší vycházky. Vydáte se od hřbitova mezi poli do Libošovic a odtud třeba do Prokopského údolí? Či druhým směrem od Sobotky přes Samšinu na Markvartice a Skuřinu, kam se nově přestěhovalo naše milé růžové pole? Všude vás přivítá příroda s otevřenou náručí.

Pro skutečné fajnšmekry připomenu ještě v posledních letech velice populární geocaching, což je aktivita na pomezí sportu a turistiky, při níž s pomocí GPS navigace hledáte rozličné „poklady“ ukryté na zajímavých, často turisty prozatím neobjevených místech. V Sobotce bychom našli nejednu „keš“, jak se krabičkám s upomínkovými předměty od předešlých nálezců přezdívá.

Počasi je nestálé, ale byl by hřích pominout možnosti koupání, kterých má návštěvník Sobotka vícero. Kromě kašny a koupaliště se nabízí i řada rybníků rozestetých kolem městečka jako kaluže po dešti, takže při pohledu na mapu si vybere každý.

Zpestřete si Sobotku pohybem!

Anna Buchalová
šéfredaktorka

Plus minus

Plus: Sobotecký rozhlas

Vyslechnout si hlášení místního rozhlasu, jaké potěšení a kratochvíle pro nás Pražáky! Ve víru svého velkoměsta se dozvídáme nanejvýš tak o zkoušce sirén. Sdělení je to spíše robotické než podnětné a vrací se s otravnou pravidelností každou první středu v měsíci, takže se rychle omrzí. Zde naproti tomu přicházejí i hlášení nečekaná, plná lidského tepla a motivovaná upřímnou starostí o účastníky marně hledající autorské čtení v zahradě smáčené deštěm. Děkujeme!

Minus: Pravidelné rubriky

Co tam pořád psát?

Anketa

Dotazovaný: René Nekuda

Pokolikáté jsi na Sobotce? Popáté.

Jaké je tvé oblíbené slovo? Lahůdky.

Které slovo nemáš rád? Šprušle.

Dopis, nebo e-mail? Dopis.

Jsi pravák, nebo levák? Pravák.

Co říkají o tvém rukopisu? Líbí se.

Používáš dopisní papíry? Ano.

Posílal jsi spolužákům dětská psaníčka? Ano.

Obdržela jsi milostné vyznání v dopise? Ano.

Dostal jsi někdy anonym? Ne.

Kdy jsi naposledy poslal dopis poštou? V květnu.

Kdy jsi naposledy obdržel osobní dopis poštou? V květnu.

Nevadí ti olizovat prezidenta? Nevadí, ale vadí mi olizování známek. Dávám jim to oliznout u přepážky.

Markéta Hájková
redaktorka

Druhá trojice:

- ▲ na nástěnce před Městským informačním centrem
- ▲ ve výdejním okénku na zahradě Šrámkova domu
- ▲ u vchodu do spořitelny

Třetí trojice:

- ▲ všechny tři indicie jsou umístěny na putovních festivalových červených jehlanech

Náčrt herního plánu najdete také na zadní straně časopisu. Heslo na lístečku s vaším jménem odevzdejte v redakci dnes do 19.00 hodin. Ze správných odpovědí bude vylosován hlavní výherce – oceněn však bude každý úspěšný soutěžící.

Ceny budou skvělé, jedlé či pitné!

Ondřej Šmejkal
Tereza Šmejkalová

Milčina jazyková poradna

Milá Milko,

chodí k nám lidi na plzeň, nebo na Plzeň? Na kofolu, nebo na Kofolu? Na svijany, nebo na Svijany?

Tvoji Lukáš a David z okýnka v zahradě Šrámkova domu

Milý Lukáši, milý Davide,

ochranné známky a názvy jídel a nápojů jsou v zásadě vlastní jména. Výhradně s velkým písmenem se píše v situaci, kdy před nimi stojí i obecné pojmenování onoho pokrmu či nápoje (tedy „dejte nám dvakrát pizzu Margheritu“). Z některých vlastních jmen tohoto typu se ovšem nezávisle na vůli majitele ochranné známky stávají pojmenování obecná, říká se tomu apelativizace proprií. Ta už se pak píše výhradně s malým písmenem a často se jimi označují i výrobky příbuzné a podobné – viz například slovo *tatranka*, ze kterého se stal obecný termín pro všechny oplatky tvořené z více tenkých vrstev promazaných krémem, ať už se jmenují Horalky, Beskydky, Jizerky nebo skutečně Tatranky. Tolik moudrá slova jazykovědců; a já bych šla na plzeň, na kofolu a na Svijany. Připište mi to na účet!

Vaše Milka

PROGRAM

10.00 sál spořitelny

Epistolografie v počátcích křesťanství

Přednáška

Vstup zdarma

13.30 zahrada Šrámkova domu

Komu svěřiti tento list? Dopisy básníka Jakuba Demla před rokem 1918

Pásmo z nově publikovaných a neznámých Demlových dopisů

Vstup zdarma

15.00 Městské divadlo

Láska nás k lásce stvořila

Dětské divadelní studio Praha

Vstupné dobrovolné

15.00 zahrada Šrámkova domu

Sítotisková dílna s TOY_BOX

Ukázka tvorby a workshop (včetně potisku vlastních triček)

Vstup zdarma

16.30 zahrada Šolcova statku

Olomoučtí básníci v Sobotce

Tvorbu Zbyňka Šišky a Ireny Šindlářové uvádí František Všetická

Vstup zdarma

19.30 Muzeum Fráni Šrámka

Večer v muzeu aneb Šrámek v novém

Vernisáž výstavy a vyhlášení výsledků literární a filmové soutěže Fráni Šrámka

Vstupné 150,- Kč

22.00 zahrada Šrámkova domu

Alois Nebel

Projekce filmu a slavnostní otevření letního kina

Vstupné 50,- Kč

JÍDELNÍČEK**Snídaně**

Kobliha, kakao, čaj

Oběd

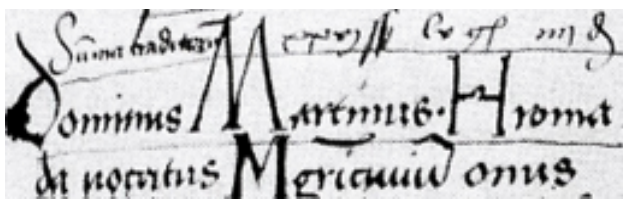
Uzený vývar s kroupami
Vepřový guláš, houskové knedlíky

Večeře

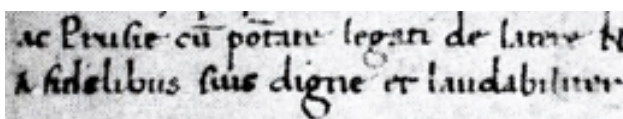
Párek s hořčicí a křenem, pečivo

▲ Z dějin latinského písma

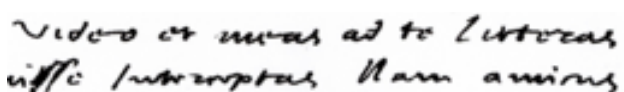
IV: Humanistické písmo

Na sklonku 14. století upadá „barbarská“ gotická lomenost, sevřenost a vertikálnost spolu s celou gotickou kulturou v nemilost sílícího humanistického hnutí, po staletích neznalosti objevujícího římskou a později řeckou antiku. Přírodním útočištěm nespokojenců je vizuálně zcela odlišné písmo předchozí kulturní etapy, karolinská minuskula, už proto, že právě v této formě se humanisté setkávají s antickými díly, dochovanými vesměs v raně středověkých opisech. Nejstarší humanistická minuskula vychází z karoliny 12. století; užívá se zpočátku především v kopírování antických spisů. Druhou přitažlivou formou je římské nápisové písmo, kvadrátní kapitála. Minuskule prvního a majuskule druhého písma se spojují v okrouhlém knižním humanistickém písmu. To je v humanistickém knihtisku brzy nahrazeno antikvou (užívanou v málo změněné podobě i dnes), je však předchůdcem snad všeho našeho dnešního psaní (a písem tiskových konekoců také). K dnešnímu monopolu humanistického písma vedlo ovšem v různých zemích i půl tisíciletí zápasu s novogotickými písmovými formami (o nichž více v příštím dílu seriálu).

Písařský provoz 15. století se již neobejde bez rychlého kurzívního písma, s odmítnutím gotické kurzívy je ovšem třeba vytvořit písmo nové, neboť románské období ke kurzívní verzi karolinské minuskuly nedospělo. Vzniká tak postupně polokurzívní a kurzívní modifikace okrouhlého humanistického písma: polokurzíva se šíří v jednotné podobě z papežské kanceláře, kurzíva se vyvíjí životněji a je dlouho neustálená.

▲ Upoutávka na dílny pro nejmenší

Milé malé děti,

jak jste na tom s jídlem? Dojídáte? A sníte vždycky všechno, co vám rodiče uvaří? Otesánek s tím neměl problém. Ve čtvrtek si o něm přečteme obrázkovou knížku, kterou napsala Věra Provozánková a ilustroval Luboš Grunt. Budeme taky modelovat a třeba i něco zakousneme. Od 9.30 v knihovně!

Milí předškoláci,

ve čtvrtek vás čeká velké putování po Sobotce. Půjdete po stopách králíčka Felixe z knížky Anette Langenové *Dopisy od Felixe*. Tak mějte oči na stopkách a hlavně přijďte v 10.15 do knihovny. Tam se dozvíte, jak to všechno začalo...

Michaela Otterová

vedoucí dílny

▲ Soutěž!

Všichni to víme, ale neškodí to zopakovat: tradice je věc krásná, povznášející a naplňující. Mezi tradice *Splavu* patří mimo jiné každoroční soutěž ku potěše ducha i těla. Přinášíme ji tedy i letos.

Bystřejší účastníci festivalu již nejspíš zaznamenali, že trojúhelník hraje v letošním ročníku Šrámkovy Sobotky speciální roli. Jeho motiv se promítne i do letošní soutěže. Vaším úkolem bude zjistit cílové heslo ze tří indicií. Nebude to však tak jednoduché – každou indicii budete muset sami odhalit ze tří dalších, dílčích indicií. Celkově tedy nejdříve z devíti slov určíte tři a z této trojice pak výslednou tajenku.

Dílčí indicie najdete na následujících místech:

První trojice:

- ▲ na zadní straně lavičky pod schodištěm vedoucím na zámek Humprecht
- ▲ na náměstí u kašny
- ▲ uvnitř Parmiggianiho skulptury

žení. Momentálně v galerii probíhá 236. výstava. „Mojí osobní ambicí je představit výtvarníky, kteří jsou kvalitní a zajímaví a pokud možno zde nevystavovali,“ říká Ivan Kozel a dodává: „Úkol to není jednoduchý, řada výtvarníků tu vystavovala opakovaně. Na druhé straně ale jsou tu autoři jako Jiří Šalamoun, jehož výstava bude v galerii v příštím roce. Za výjimečný počín považuji například výstavy tematické, které se zde uskutečnily dvě, *Včela a hmyz v grafice* a *Les, lov a myslivost*. Na přípravu je to záležitost náročná, nicméně příjemná je velmi pozitivní reakce publika.“

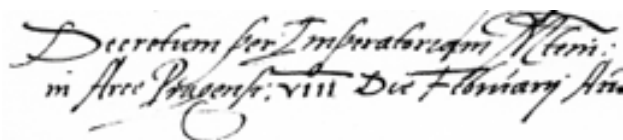

Ivan Kozel

Mimo jiné nás Ivan Kozel pozval na vernisáž výstavy Ludmily Jandové, která se uskuteční 7. července ve 13 hodin: „Autorka zde ještě nevystavovala, tvořila v uzavření ve své rodné obci Osík u Litomyšle. Tvořila převážně technikou suché jehly, námětově se jedná o záležitosti duchovního charakteru,“ vysvětluje Kozel. Ludmila Jandová tak navazuje volně na Bohuslava Reynka. Pojilo je přátelství a Reynek byl pro ni vzorem. Závěrem nás zajímalo, kteří autoři se ještě v tomto roce v Galerii Karla Samšiňáka představí. „Dne 18. srpna bude zahájena výstava z díla Antonína Majera, člena spolku výtvarníků Hollar. Je spjat s krajinou Českého ráje, Turnovskem. Chtěl bych veřejnosti představit neznámá díla, kromě grafiky zde budou vystaveny i oleje,“ říká Ivan Kozel. Tím se letošní cyklus uzavře. V příštím roce se veřejnosti představí mimo jiné Jiří Šalamoun a Karel Vik.

 Lenka Rancová
vox populi

Humanistické písmo ovládá nejdříve a nejdůležitěji Itálii, další šíření je pozvolnější. I sami humanisté mnohdy omezují jeho užívání na soukromou a kulturní sféru, oproti „gotické“ sféře úřední. Pronikání humanistického písma do husitských českých zemí se spojuje s dlouhodobou neexistencí českého biskupa: ta prý vedla k navazování kontaktů zájemců o kněžské svěcení s humanistickou Itálií. V českých zemích pronikalo ovšem humanistické písmo do českých textů jen omezeně, především jím byly psány a tištěny latinské texty, nebo i jen výrazy (a dokonce pouze slovní základy) v rámci jinak českého textu. Ve vlastních českých textech se prosazuje až s národním obrozením, kdy je coby protiváha „německého“ novogotického písma využito v procesu národní a jazykové emancipace. Česká humanistická kurzíva 19. století vycházela z anglické verze humanistické kurzívy. Od dnes běžného psacího písma ji dělí zejména reforma z roku 1932, jež zjednodušením liter a zrušením stínování dovolila monolineární psaní.

Ilustrace: humanistická minuskula s prvky kurzívy a rezidui gotiky, humanistická minuskula, zběžná humanistická polokurzíva, pečlivější humanistická polokurzíva

Zdroje: Pátková, H.: *Česká středověká paleografie*. České Budějovice: NĚMEC - VEDUTA, 2008. Hledíková, Z.; Kašpar, J.; Ebelová, I.: *Paleografická čítanka*. (Textová část, Ukázky; 2 sv.). Praha: Karolinum, 2008.

 Radek Ocelák
redaktor

Psané ku vzdálenému mluvy rozmanitost

Přednáška doc. Adama, editora třísvazkové korespondence Boženy Němcové, o jazykové variabilitě vlasteneckých dopisů ve 40. a 50. letech se jako obvykle konala v sále spořitelny. Lukáš Novosad ji uvedl několika milými slovy o přednášejícím a praktickou i mírně úsměvnou poznámkou, že „kdyby začaly jezdit traktory, zavřeme okna“.

Projev pana docenta byl – jako ostatně všechny jeho přednášky, které jsem vyslechla za svého

studia – velmi přehledně strukturovaný, kultivovaný a místy okořeněný jemným humorem vyplývajícím z tématu. Mluvené slovo bylo oživeno promítanými ukázkami z korespondence Karla Havlíčka Borovského a Boženy Němcové, na jejichž dopisech přednášející dokládal představované jazykové jevy.

Nejprve byla citována definice dopisu z Jungmannovy Slovesnosti („psaná ku vzdálenému mluva“) a bylo poukázáno na to, že základ tohoto výroku je dosud platný: jedná se o komunikaci psanou, do které ale, zejména v případě dopisů osobních, mohou pronikat prvky hovorové a která má konkrétního adresáta, jenž není v bezprostředním dosahu odesílatele. Poté jsme se seznámili s reáliemi korespondence v polovině 19. století. Příliš nepřekvapilo konstatování, že osobních dopisů se v 19. století posílalo více než dnes, v době telefonu a elektronické komunikace; zajímavý však byl fakt, že jejich doručování trvalo prakticky stejnou dobu jako v současnosti, ačkoli tehdejší doprava byla mnohokrát pomalejší. Psaní adres bylo v té době jednodušší – na ručně vyrobenou obálku stačilo napsat jméno a město. Policí sledované osoby (jako např. právě B. Němcová) však měly komunikaci znesnadněnou možnými kontrolami, takže obvykle sahaly k posílání dopisů přes služebné nebo formany.

V další části přednášky byla představena typologie dopisů – byly rozděleny podle adresáta (v korespondenci Němcové i Havlíčka se objevovaly nejvíce dopisy rodinné, dále přátelské a spolupracovnícké a dopisy významným osobnostem), podle formy (např. podle délky; dětská veršovaná blahopřání, věnování...), dle účelu (prosby, dopisy pro udržení kontaktu, pro vyřizování běžných záležitostí, pro estetický požitek adresáta...) a podle slohového postupu (prostědělovací, vyprávěcí, úvahové, popisné). Tyto výčty mohly působit poněkud suše, ale přednášející se tomuto nebezpečí vyhnul uváděním zajímavých faktů z korespondence poloviny 19. století: například jsme se dozvěděli, že J. K. Tyl používal dopisy prakticky výhradně pro věcnou komunikaci (což k mé představě o Tylovi dokonale pasovalo) a L. Hansmann pojímal korespondenci jako jakousi sebeterapii, v níž si vyjasňoval své postavení ve světě a v životě, takže v konečném důsledku ani nebylo podstatné, komu byl jeho dopis určen.

Doc. Adam se dále věnoval tomu, co mají dopisy společné – epistolárním formulím (datum, oslovení, pozdrav, podpis). Každý rys opět do-

kovní dynamická část aktivit. Ta byla vyplněna běhavě-poznávací hrou mezi kostelem a zahradou Šrámkova domu.

Hodinu a půl trvající blok pro starší děti byl již o poznání intelektuálně náročnější. Místo čmárání se pracovalo s voskem a místo pohádky *O odvážném autíčku* byl čten Karel Jaromír Erben. Z jedné Erbenovy pohádky (*O plaváčkově*) pak vycházela i bojová hra poblíž Parmiggianiho skulptury, u které děti bojovaly s hadem, přeplouvaly moře a snažily se vyhodit žábu ze studny.

Dětské dílny mají zřejmý potenciál rozvoje, jelikož pro mnohaleté účastníky jsou právě vlastní děti často důvodem, proč na festival přestat jezdit. Jediný nedostatek vidím v zatím velmi krátkém čase, který mají dílny pro nejmenší vymezen. Dvě hodiny dopoledne opravdu neumožní šrámkovcům plně si užít Sobotky a zároveň ne být vázán péčí o malého tvora, který se usilovně snaží připoutat k sobě veškerou pozornost.

Letošní rok jsou dílny pro předškolní děti v programu novinkou. Zřejmě proto je zatím navštěvuje jen malý počet dětí a spíše než jako festivalová školka budí dílny dojem setkání matek a otců na mateřské dovolené. Nebojíte-li se však o svá malá šrámčata, můžete je ráno o půl desáté přivést do knihovny. Pokud si letos ještě netroufáte, můžete počkat, příští rok se dětské dílny určitě uskuteční znovu.

Zdeněk Ježek
redaktor

Na Šolcově statku se vystavuje od roku 1974

Tradici výstav v Šolcově statku zahájil v roce 1974 někdejší majitel objektu Karel Samšiňák. Po jeho smrti citlivě zrekonstruoval statek jeho syn Jan a na památku otce byla galerijní místnost přejmenována na Galerii Karla Samšiňáka. Jeho syn a občanské sdružení Přátelé Šolcova statku pokračují od roku 2009 ve výstavní tradici.

Výstavy v lapidáriu pořádá Jan Samšiňák, výstavy v galerii sdružení. Kurátorem výstav je Ivan Kozel. Právě on považoval za „stavovskou“ povinnost pokračovat v tradici, jak uvedl: „Svým způsobem neseme jakousi pomyslnou pochodň dál.“ Ivan Kozel, Jiří Demel a Zdeňka Čenská jsou jediní organizovaní sběratelé drobné grafiky, ovšem příprava plánu výstav je kolektivní záležitostí všech členů občanského sdru-

▲ Hod'žábou ven ze studny!

... a vyčisti pramen. Nejen na dospělé účastníky svým programem pamatuje staroslavný festival Šrámkova Sobotka. V letošním roce mají děti postnatálního až předškolního věku možnost zapojit se do festivalového dění v každodenní dětské dílně. A zároveň i rodiče mají možnost své výhonky, jinak řečeno ratolesti, ponechat odpovědným osobám a plně se věnovat radostem, které ŠS nabízí.

Prvotním impulzem byl chybějící prostor pro odložení dětí. A z tohoto podnětu vznikl samotný nápad vytvořit na Sobotce aktivity pro nejmladší účastníky – tedy to, co zatím vždy chybělo. Letošní lektorky Petra Izdná a Michaela Otterová se před několika lety nechtěly vzdát ježdění na Šrámkovu Sobotku i přes to, že každá z nich měla jedno či dvě malé děti. „Viděly jsme, že lidí, kteří by potřebovali někomu své děti svěřit, je na Sobotce více,“ dodávají obě ženy. Následujícím krokem proto logicky bylo založení dílen pro děti předškolního věku.

Dílny se odehrávají dopoledne a jsou alespoň formálně rozděleny na dvě části. První půlhodinový blok patří nejmenším dětem, jaké kdy Sobotka viděla chodit po vlastních rukou či nohou. Navazující část je určena dětem o poznání starším, tedy těm, které již brzy poznají krutý svět povinné školní docházky. Ve skutečnosti se však obě skupiny věkově značně prolínají a bylo by asi zbytečné je striktně oddělovat.

Za studena a sychrava je dílna ukryta v prostorách místní knihovny, při příznivém počasí nahrazují knihovnu zahrada Šrámkova domu, okolí kostela či jiné části sobotecké přírody. Náplň dílny je různorodá, od malování, kreslení až po bohapusté čmárání po všem, co se jen pohne. Nedílnou součástí programu je čtení pohádky a na ně navazující výtvarné aktivity.

Lektorky dílen se snaží aspoň částečně do programu propašovat téma letošního festivalu – korespondenci – a tak mladší děti včera sbíraly u kostela pohlednice, zatímco ty starší se učily, jak se správně pečeti dopis. Listy z cest, pohledy či zapečetěné dopisy se objevují i v pohádkách, jimiž je program dílen prokládán.

První část dílny byla určena dětem do tří let. Její náplní bylo převážně kreslení na všechny způsoby a čtení pohádek. Nenásilné přibližování světu literatury možná některé děti od čtení, psaní nebo recitace odradí, jiné ale třeba právě díky tomu cestu k literatuře najdou. Kromě statické části byla však na programu i ven-

kládal vhodnými příklady z obrozenecké korespondence. Z uváděných oslovení mě zaujal např. rozdíl mezi oslovením Boženy Němcové jejím starším synem Karlem (Drahá mámo) a mladším Jaroslavem (Drahá Mutrdličko); za pozornost stál i exkurz k oslovení „vašnosti“, které podle všeho fungovalo i jako zájmeno („chci vašnosti srdečně pozdraviti“).

Robert Adam

Pro ilustraci variability obrozenecké češtiny měl přednášející pro posluchače připravené hand-outy s ukázkami korespondence manželů Čelakovských a Václava Čenka Bendla. Na dopise F. L. Čelakovského Boženě Němcové ilustroval vysoký, květnatý styl, projevující se např. užíváním částice „-ž“, tvaru „jest“, spojovacího prostředku „ježto“ a konstruováním složitě souvětne stavby. Na listu jeho manželky jsme zaznamenali snahu o podobný sloh – tato snaha byla ovšem poznamenána omyly, jako byly špatné tvary přechodníků, nesprávné slovesné vazby vzniklé vlivem němčiny („jít do přednášky“, „dopis na Čelakovského“), hyperkorektnosti („jmou“ místo „mou“, „nad rozhodnutím mém“) a chybné vyhodnocení některých vazeb jako germanismů (vynechávání předložky „s“). Diametrálně odlišný byl sloh Václava Čenka Bendla: v jeho listu jsme si povšimli rozdílné slovní zásoby, která, ačkoli zpravidla spisovná, měla často hovorový odstín („brzo“, „taky“, „hnedle“) – autor se nevyhýbal ani expresivním až vulgárním výrazům; slovosled byl podřízen aktuálnímu členění vět-nému a vyznačoval se parataktickou stavbou – celkově se list svou koncepcí blížil tehdejší a snad i dnešní mluvě. Tyto tři ukázky dokumentovaly různé pojetí přátelství: manželé Čelakovští pojímali přítele jako někoho, kvůli komu si na stylu dopisu dali záležet, a V. Č. Bendl jako toho, komu se bezprostředně svěřujeme.

Nakonec doc. Adam pronesl několik poznámek k otázce úrovně jazyka pisatelů v souvislosti s jejich vzděláním a věnoval se vývoji stylu i pra-

vopisu u dopisů dětí Boženy Němcové. Dospěl k závěru, že pro syny byla zřejmě jejich matka vzorem, kterému se dříve či později chtěli přiblížit.

Přednáška o jazykové rozmanitosti byla zajímavá, přehledně koncipovaná a přinesla řadu nových informací i poměrně informovanému publiku. Mou jedinou výhradou byla její časová nevyrovnanost – kvůli organizačním nesnázím začala o něco později, než měla, a velký prostor byl věnován obecnějšímu úvodu, takže rozbor ukázek probíhal poněkud uspěchaně. Co do odborných kvalit, strukturace a připravenosti projevu jí však nemám co vytknout, a zařazuji ji tedy mezi významné příspěvky ke kvalitě letošní Šrámkovy Sobotky.

Eliška Churaňová
redaktorka

Velevážená Vlastenko naše!

Je zajímavé zjišťovat meze toho, o čem se taky dá udělat přednáška: včerejší odpolední vystoupení profesorek Jaroslavy Janáčkové a Aleny Macurové pojednávalo o výměně dopisů mezi spisovatelkou Boženou Němcovou a její přítelkyní Bohuslavou Rajsou, jejímž účelem bylo přesvědčit druhou jmenovanou ke sňatku s Františkem L. Čelakovským.

Profesorka Macurová na začátku položila mnohé obecnější otázky: jaký je poměr dopisů k literárnímu dílu? Měla by se poměřovat i jejich estetická hodnota, jakými kritérii, a měly by se výsledky vztahovat k hodnocení případného uměleckého díla autora zkoumaných dopisů? Odpovědi na všechny z nich komplikuje skutečnost, že soukromý dopis jakožto písemný útvar se vlastně pohybuje ve velmi neostrých hranicích – svým způsobem by se spíše než jako písemný mohl posuzovat jako mluvní. Jak se totiž zmiňovalo na konci přednášky, dopis je vlastně monolog, dává nám prostor se vymluvit, zformulovat svůj názor pro uši druhé strany, aniž by tato měla možnost nás v průběhu přerušovat. Macurová spatřuje problém i v recepci dopisů, neboť kromě původního adresáta/adresátů se mnoho dopisů dostane i do jiných rukou a docela jiných kontextů.

Proč ale Němcová s takovou manipulací začínala, co ji motivovalo ke snaze zásadně ovlivnit život jiné mladé ženy? Obě profesorky střídavě vysvětlovaly, že kromě zájmu osobního se Němcová cítila zastupovat i zájmy vlastenecké, národní, zájmy Rajske starších sester a švagro-

vědě často nezůstávají. Také jsem přednášela na Moskevské univerzitě pro ruské slovanské oddělení – modernu a avantgardu v literatuře západních a jižních Slovanů, protože nejvíc se zabývám právě těmito netradičními směry. Také u nás existuje kulturní středisko při české ambasádě, kde mám často v rámci společenství bratří Čapků přednášky o české kultuře, o Seifertovi, o Máchovi...

Co váš vztah k českému jazyku – považujete češtinu za těžko naučitelný jazyk? A líbí se vám čeština?

Mně se čeština moc líbí, třeba to její „strč prst skrz krk“. Jenom mě trápí, že nemluví tak bezvadně. Vy máte ale pro Rusy velmi těžkou fonetiku a přízvuk. Myslím, že jazyky nejrůznějších jazykových rodin, například francouzština nebo některé jazyky národů Střední Asie, jsou nám foneticky bližší než čeština.

Letos slavíte významné a krásné jubileum. Co považujete za svůj životní úspěch, nějakou věc, na kterou jste nejvíce hrdá?

To je těžké říct, jsem se sebou víc nespokojená než spokojená. Ale můj největší životní úspěch je ten, že jsem se vdala za svého manžela.

Eliška Churaňová
redaktorka

Z očí do očí

Pakliže jste doposud mýjeli Galerii na schodech, vřele vám doporučuji ji navštívit a na pár minut se zde zastavit. Velmi mladý milovník umění Pavel Fuchs z Galerie K v Českém Brodě do Sobotky přivezl výstavu *Homeless Unlimited / Bezdomovci s ručením neomezeným* fotografky Ivety Kopicové.

Jak již název napovídá, můžete se těšit na díla zachycující silné osudy pražských bezdomovců. Jejich drsné a zároveň milé pohledy nesmířené s osudem hledí vzpřímeně vstřícně nejistým zítřkům. Černobílé fotografie zaujmou zejména údernou jednotnou kompozicí nevědomky zasahující snad každého z nás hluboko uvnitř. Planoucí jiskry v průhledech do duší a tváře zbrázděné minulostí nechávají velký prostor pro naši představivost.

Výstava bude k vidění v Městské knihovně v běžné otevírací době do 31. 8. 2012, nezapomeňte se stavit.

Jan Prokopius
fotograf

kou literaturu AV ČR o něm uspořádal konferenci, jmenovala se Neviditelný Nezval, rozumějte stránky jeho tvorby, které ještě nebyly probádány, a podle mé interpretace i jako Nezval, který se stal neviditelným. Nezvalův nedostatek byl v jeho plodnosti: všechno publikoval, nedělal výběr. Do jeho díla patří geniální věci jako *Edison, Sbohem a šáteček*, v jeho poválečné tvorbě lyrika v *Chrpách a městech*, ani tehdy nepsal jenom *Stalina* a *Zpěv míru*. Z 19. století je u nás vydán Jirásek – sebrané spisy, pak sbírky Máchovy, Erben, Neruda byl vydán několikrát. V 19. století se u Rusů těšil velké popularitě Boleslav Jablonský, ten byl známý u nás i u vás. Přitom teď už ztratil popularitu u obou národů.

Co třeba nějaký současný český autor? Má v ruském prostředí co říct, překládá se?

Kundera. Prakticky všechno, co napsal v češtině i ve francouzštině, je přeloženo. Také Viewegh, Kratochvíl nebo Ajvaz.

Která díla z ruské literatury považujete za nejdůležitější pro literaturu českou?

Řekla bych, že především autory 19. století, počínaje Gogolem – první překlad Gogola do cizího jazyka byl český překlad *Tarase Bulby*. Gogol byl univerzální, dramatik, prozaik, lyrik, satirik... Pak samozřejmě Dostojevskij jako mistr psychologické prózy, také Lev Tolstoj je velmi populární. Ostatně vaši básníci a vlastně každý z vašich spisovatelů měl i svůj vztah se k ruské literatuře – například Josef Svatopluk Machar měl rád Lermontova. Ve svých *Konfesiích literáta* psal, že se mu v mládí zdálo, že se do něj vtělila Lermontovova duše. Ze současných autorů možná Sergej Dovlatov, satirik, humorista. A samozřejmě Cvetajevová, ta se těší popularitě a úctě. Za nejšťastnější období svého života pokládala pobyt v Čechách; je uveřejněna její korespondence, ve které se vyznává ze své lásky k Praze a Čechům, a po roce 1939 napsala celý cyklus básní, ve kterých bránila Čechy, prožívala vpád Němců jako velké osobní neštěstí, ačkoli žila v té době už v Paříži. Jestli jsou v české literatuře stopy jejího vlivu, je ještě třeba zkoumat, ale jako osobnost působila určitě.

Na letošním festivalu prezentujete svou novou knihu. Věnujete se kromě psaní i dalším literárním a kulturním činnostem? Přednášíte?

Samozřejmě se věnuji. Působím na akademickém ústavu a výchova mládeže není naším hlavním úkolem, ale zabývám se i jí, vedu několik aspirantů. Věda je ovšem v současnosti v takovém stavu, že nedá mladému člověku možnost se uživit, takže ani inteligentní a schopní lidé ve

vých. Rajská tou dobou žila u jedné z nich, angažovala se v počátcích českého dívčího školství, povzbuzovala a sama iniciovala prvotní emancipační snahy českých žen. Zároveň se kolem inteligentní a společenské Rajské pohybovalo několik mladých mužů, převážně bohémů, umělců a podobně – v očích starších příbuzných tedy nespolehlivých osob. Nejvážnějším kandidátem na sňatek byl v té době slovenský básník Samo Hroboň; sňatkem s ním, soudily sestry i Němcová, by si Rajská velmi uškodila. Odchodem za manželem na Slovensko by se ocitla v prostředí velmi zaostalém, kde se žena stále vnímá jako matka a kuchařka a emancipační snahy jsou naprosto v počátcích, a jednoduše by tak plýtvala svým potenciálem.

Jaroslava Janáčková a Alena Macurová

Přitom se Němcová ani tehdy, a tím méně později, rozhodně neprojevovala jako nějaká nepřítelkyně Slováků – na Slovensko jezdila, slovensky se učila, psala dopisy, jejím posledním za života vydaným dílem se stal soubor čtyřiceti slovenských pohádek, posbíraných převážně po farách. Národní zájmy (neztratit inteligentní a veřejně činnou Rajskou, která měla potenciál posunout české ženy kupředu), „lidské“ zájmy (Čelakovského první žena po sobě nechala čtyři malé děti) i vědomí, že její názor má pro Rajskou velkou váhu, však přiměly Němcovou postavit se do pozice manipulátorky a mluvčí velké skupiny lidí.

Ve druhé polovině přednášky se hovořilo i obecněji o tom, jak se dopisy Boženy Němcové prolínal duch druhé vlny národního obrození, zaměřené již nejen na obrození českého jazyka, ale také na politické obrození českého národa, ke kterému Božena Němcová i Bohuslava Rajská aktivně přispěly.

Tolik tedy k obsahu. Neméně pozoruhodný se mi zdál formát přednášky: očekávala bych, že se obě dámy budou střídat a promlouvat k témuž tématu. Ukázalo se ale, že Jaroslava Janáčková se držela spíše konkrétních podrobností

korespondenčního vztahu Němcové a Rajske (ovšem i dalších adresátů, jak o tom pojednává jedna z monografií Janáčkové), zatímco role profesorky Macurové byla dvojí: poskytnout obecnější úvod ke korespondenci jako fenoménu a chvílemi připomenout Janáčkové, kam se má vrátit po odvyprávění odbočky. Popravdě řečeno, v tomto by si Macurová bývala mohla dovolit být i méně uctívá. Tento článek je, pokud jde o skutečný průběh přednášky, formálně poměrně nepřesný; ve skutečnosti se dílčí témata několikrát nastolovala, opouštěla a opět probírala. Ne tolik rušivě, jak se to některým přednášejícím stává, ale přece.

Ke zprávám z přednášek bývá zvykem připojit nějakou tu perličku. Tu jsem tentokrát sebrala na samém konci, kdy zazněl dotaz, kolik let vlastně Rajske v období této korespondenční výměny a úvahách o sňatku s Čelakovským bylo. Profesorka Janáčková jich napočítala dvacet osm a slečna vedle mne polohlasně poznamenala: „Tak to si ovšem neměla co rozmýšlet!“

Silvie Mitlenerová
redaktor

Na počátku byl on a slovo

Včera ve tři hodiny se Sobotkou ozývalo hřmění.

Nejspíš proto dorazila do spořitelny velká většina účastníků festivalu již v předstihu. Před začátkem prezentace edičního projektu *Korespondence T. G. Masaryka* byly jednotlivé knihy edice pečlivě rozestaveny a několik zvědavců je obletovalo a vypadalo nedočkavě a natěšeně. I když byl tento bod programu na první pohled jedním z nudnějších, ve výsledku mě v pozitivním slova smyslu překvapil.

Výborně strukturovaná přednáška s hlavou i patou, okořeněná dynamickým projevem, splnila vše, co program avizoval a na co přilákal značný počet šrámkovců. Duo sestávající z mgr. Jana Bílka a doc. Vratislava Doubka představilo přítomnému publiku současný nejrozsáhlejší editorský počín, co se osobní korespondence týče. Slovo si „na rozjezd“ vzal spolueditor Bílek, zastupující archivářské hledisko ediční činnosti. Vědecký přístup ke korespondenci rozdělil do dvou okruhů: literárněvědního a textologického na jedné straně a historického a archivářského na straně druhé. Pokaždé záleží na tom, za jaký konec tuto látku příslušní badatelé uchopí. Editologie představuje v tomto systému nepostradatelnou součástku jemné mechaniky redakční práce.

strašná vulgarizace, to je vidět například na projevech rozhlasových moderátorů. Proniká to svým způsobem i do společnosti, ale Sobotka tomu úspěšně čelí. A pak je na Šrámkově Sobotce cenné, že to je akce pro učitele. Sobotka má tak širší posluchačstvo než jen to, které je přímo tady, protože učitelé to, co tady slyší, předávají svým žákům – jako by se tak paprsky Sobotky rozprostíraly na celou republiku. A lituji, že u nás (v Rusku, pozn. red.) není také něco takového jako sobotecký festival.

Vidíte na Šrámkově Sobotce nějaké inovace? A zavedla byste sama nějaké?

Například vznikl *Splav!*, časopis a skupina mladých entuziastů kultury. Členové redakce se již několikrát obměnili, ale tvář Sobotky se oživila; je to taková mladá krev, která se ve Šrámkovu Sobotku vlila. A nové je také to, že je oproti dřívějším dobám plnější program festivalu – celý den se něco děje. Inovace tedy přicházejí, je ale zároveň třeba zachovávat nejlepší tradice, které založila už paní Hrdličková a manželé Hejnovi. Důležité je na Sobotce téma, vždycky zajímavé a aktuální, jako například téma této Sobotky – korespondence.

K letošnímu tématu Šrámkovy Sobotky: Kdy jste naposledy poslala či obdržela osobní dopis?

Dopisy posílám i dostávám. Na počítačovou poštu tolik nejsem – ona je velmi operativní a potřebuje minimum slov, ale někdy člověk musí napsat delší dopis. Naposledy jsem dostala dopis od jedné své české kolegyně, to bylo v květnu letošního roku, a ještě jsem jí neodpověděla. A také ráda píšu blahopřání, píšu je na papír takovým starým způsobem.

A jen tak pro zajímavost – jakou formou jste byla pozvána na tento festival: dopisem, nebo e-mailem?

Poprvé samozřejmě dopisem, ale teď už dostávám e-maily. Ale pak mi pošlou pozvánku i poštou; kvůli vízům občas konzulát potřebuje vidět originální dopis.

Sférkou vašeho zájmu jsou mimo jiné česko-ruské kulturní vztahy. Mohla byste určit, která díla české literatury v ruském prostředí nejvíce působí?

Nejvíce působila a působí díla Haška a Čapka. A možná úplně nejvíce působí a populární doposud jsou *Osudy dobrého vojáka Švejka*. Dokonce je u nás neoficiální společnost Haškova a oficiální společnost bratří Čapků. A z básníků je populární například Nezval – teď i zde konstatuji takové jeho vzkříšení, v České knižnici vychází jeho třísvazková antologie. Ústav pro čes-

Večer však Oněginovou prohrou neskončil; zazněly ještě další Puškinovy verše, navíc pak árie mlynáře z Dargomyžského opery *Rusalka*. I když kvalitativně tyto verše vůbec neztrácely na předchozí produkci, přece jen si myslím, že Oněgin je tak silné téma, že by nebylo možná úplně od věci mu hudebně a textově přizpůsobit celý program. Tady však výrazný koncept chyběl, a celý večer byl tedy „pouze“ příjemným zavzpomínáním na tvorbu zmiňovaných slovanských velikánů. A jaké to tedy bylo? Nu, takové, jaký byl autor sám, tedy:

*Čtverák a rarach, podobný
víc opicím než mužským,
hned vzplane, hned má po ohni.
Hle – takový je Puškin.*

Tomáš Tkáč
redaktor

Rozhovor s prof. Ludmilou Budagovou

Tímto bychom se chtěli velice omluvit za nešťastný výpadek ve včerejším čísle *Splav!u*: do sazby se nám bohužel nedopatřením nedostal připravený rozhovor s profesorkou Ludmilou Budagovou, ruskou bohemistkou, přítelkyní Šrámkovy Sobotky a jubilantkou oslavovanou na včerejším vzpomínkovém ohlédnutí *Můj život s českou literaturou*.

Šrámkovy Sobotky se aktivně účastníte od roku 1977. Jakým vývojem podle vás od té doby festival prošel?

Šrámkova Sobotka se vyvíjí, jako se vyvíjí život, jako se mění politická a společenská situace, ideologie – a samozřejmě se to všechno odráží i na Šrámkově Sobotce. Ale přitom má Sobotka v sobě nějaké dominanty, které jí dovolují zůstávat sebou samou. Je to taková záchránkyně české kultury, literatury i jazyka v nejrůznějších podmínkách. Těmto oblastem hrozí mnohá nebezpečí – za socialismu například velký dogmatismus, ideologizace, přílišná zpolitizovanost – a Šrámkova Sobotka se tomu výběrem svých témat a přednášek dost úspěšně vzpírala. Kultura vždycky má svá nebezpečí, své nepřátele. Teď je to například komercializace, amerikanizace, následky globalizace. A Sobotka v mých představách je taková pevnost, která chrání tradice, nejlepší kvality české kultury, zachraňuje jazyk – teď hrozí ruskému i českému jazyku

Prvního řečníka poté vystřídal jeho kolega, historik a politolog Vratislav Doubek. Osvěžujícím způsobem nám zprostředkoval exkurz do rozsáhlého archivu Masarykova díla. Zdůraznil jeho široký záběr a aktivní přístup ke všem stránkám života. O osobnosti význačného státníka jsme si tedy mohli utvořit vcelku komplexní představu, kterou dokreslovaly informace o historickém kontextu. Velký propletenec kontaktů, které TGM během života udržoval, vedl k neobvyklé pestrosti dochované korespondence. Prezident se stal svědkem přelomových událostí, jimž vycházel vstříc a prožíval je. Následoval delší výčet přívlasků vystihujících Masarykovu letoru podle závěrů historiků a vědců.

Intelektuální perličkou z rukávu pana docenta byl exkurz o dopisech psaných Lvů Nikolajeviči Tolstému, na nichž demonstroval vývoj korespondenčního vztahu od informačních fráží po dopisy ryze výchovného charakteru. Není ovšem známo, zda Tolstoj ve svém díle Masarykovy rady uplatnil.

Vratislav Doubek s Janem Bílkem

S úsměvem na rtu se docent Doubek poté pustil do další části přednášky, která by se dala pracovně nazvat Narození edice. Pilotním počinem Masarykova ústavu Akademie věd, oživeného po revoluci, se stala realizace vydání spisů TGM. Poté se nějakou dobu váhalo, co zvolit za další smysl života ústavu. Rozhodnutí padlo na vydání korespondence tatíčka Masaryka, což minimálně na dalších deset let vyřešilo složité existenciální otázky o běhu ústavu. Dnes je situace jiná, jelikož ústav má jiný profil a jeho zaměření se dále posouvá.

Po rozebrání jednotlivých úrovní korespondence následovalo zamyšlení nad principem a parametry výběru textů hodících se do edice. Posléze došla řeč i na financování tohoto projektu a Vratislav Doubek si posteskl na úskalí spojená s oběživem. Peníze byly, jsou a budou metlou lidstva. Společně se přednášející dále

dotkli personálních překážek spjatých s nábo-
rem schopných spolupracovníků.

Jádrem prezentace se stala „módní přehlídka“
sedmi již vydaných dílů edice, komentovaná
střídavě oběma přednášejícími. Vypíchl bych
oblíbenou knihu docenta Doubka *Korespondence
T. G. Masaryk – Bedřich Hlaváč*, jež dokumentuje
výjimečné dějinné souvislosti. Za svou srdeční
záležitost však pan docent označil text kore-
spondence s básníkem Josefem Svatoplukem
Macharem, která se k vydání teprve připravuje.
Ke konci došlo i na zákulisní informace typu
„Alois Švehla více mluvil než psal“ (vzhledem
k tomu, o jak významnou personu šlo, docela
škoda), což vede k tomu, že se jeho korespon-
denční (ne)aktivita komplikovaně zpracovává.
Při dotazech z publika padl pro mnoho lidí mý-
tus o jazykové vybavenosti oblíbeného prezi-
denta. TGM ovládal mnoho jazyků, ale nebál
se psát obdobou tzv. řezáčtiny – směsicí nejrůz-
nějších jazyků.

V Masarykových dopisech nemá dle slov docenta
Doubka smysl hledat „teplou niternost ani vy-
soký styl“. Tedy nic pro lovce senzací. Důležité
je ovšem v tomto případě hledisko kulturně-
historické. V nejbližší době se plánuje vydání
korespondence TGM s Aloisem Švehlou a Ed-
vardem Benešem. Ústav má ambice zpraco-
vat také jeho rodinnou a zahraniční korespon-
denci, zaměstnanec tedy čeká pořádný mara-
ton. Přejme jim dostatek dechu a málo překá-
žek. Neb dle slov hlavního hrdiny a korespon-
denta jsme „knihami spojeni s duchem všech
národů a dob.“

Markéta Hájková
redaktorka

Úlet včelstev Šandy i Borovského

Včerejší autorské čtení Michala Šandy spojené
s prezentací nakladatelství dybbuk se pro nepří-
zeň počasí muselo přesunout ze zahrady Šrám-
kova domu do knihovny. Spolu s M. Šandou
sem dorazila Šárka Šavrdová z dybbuku, aby
jej přítomným účastníkům stručně představila:
jedná se o nakladatelství s jedenáctiletou tra-
dicí, které publikuje knihy ojedinělé, obtížně
zaškatulkovatelné a patřící na velmi různoro-
dou škálu žánrů – od beletrie přes dětské knihy
až po populárně-naučnou literaturu. Z krásné
literatury dybbuk zajímají mimo jiné překlady
z „menších“ jazyků, jako například albánštiny
nebo rumunštiny.

Program uvedla Blanka Hejtmánková, která se
rovněž zhostila role hlavní, jelikož skrze její
ústa proudila mezi diváky Puškinova poezie.
O hudební rozměr večera se měli postarat ba-
rytonista Pavel Švingr a klavíristka Věra Mülle-
rová. I když těžištěm celého večera měl být
„zbytečný člověk“ Evžen Oněgin, přece jen šlo
o jakousi koláž a snad i všeobecně vzpomín-
kový večer věnovaný Puškinovi a jeho „dvor-
ním hudebníkům“, jelikož Müllerová pomyslně
rozdělila celý program na třetiny pomocí Čaj-
kovského klavírních skladeb známých pod ná-
zvem *Roční doby*. Konkrétně nám v těchto hor-
kých měsících přiblížila *Listopad, Leden a Únor*.

Na úvod se vždy sluší představit, a to včera ve-
čer udělal prostřednictvím Hejtmánkové i sám
Puškin svou básní *Můj portrét*. Zatímco v kap-
kách deště pomalu dozníval *Listopad*, začala se
nebohá Taťána svěřovat Oněginovi se svou ne-
šťastnou láskou k jeho osobě. Jednotlivé části
recitace byly uváděny krátkými rozloženými
akordy; nebyl tedy vůbec žádný problém si
celé představení představit jako jistou komorní
operu, kdy posun děje obstarával pomyslný
recitativo secco v podání Hejtmánkové, zatímco
Švingr dodával potřebné afekty skrze svůj silný
hlas. Ten se poprvé projevil v Oněginově árii,
vzápětí však zpěvák mění role (a v nadsázce by
se dalo říci, že i polohu, jelikož Oněgin je bary-
ton, zatímco Gremin je psaný pro bas) a převtě-
luje se do člověka, který nakonec nádhernou
Taťanu opravdu získá. Ta mu své chování a roz-
hodnutí vysvětlí hned v dalších řádcích básně,
a tak Oněgin končí osamocen, avšak ani sám
Puškin neví, co s tímto cynikem dále, a tak (i
když jej za toto rozhodnutí kritizuje jeho vlastní
svědomí) nechává na čtenáři, aby mu jeho ko-
nečný osud přisoudil sám.

Pavel Švingr

smírně náročné, jelikož vše musí přesně sedět do časového intervalu, a herec se tak musí soustředit nejen na svůj projev, ale i na rytmiku řeči vůči pedálu. Za toto patří panu Jankovskému veliké uznání. Přesto mě osobně představení nedokázalo pohltnout. Důvody pro toto jsou čistě subjektivního rázu, nicméně cítím potřebu si je obhájit. Každý, kdo se při čtení *Utrpení mladého Werthera* dokázal ztotožnit s nezměrným utrpením přecitlivělé romantické duše, každý, kdo se v životě nekonečně trápil kvůli neschopnosti pochopit okolní svět, každý, kdo v sobě zabíjí veškerou racionalitu a nechal se místo toho vláčet vlastními city, každý, kdo dodnes občas obléká modré sako a stojí na okraji útesu, má v sobě totiž kousek svého vlastního Werthera, kterého si živí, šatí a snad i občas hýčká a kterého mu žádné divadlo nemůže nikdy nahradit.

Tomáš Tkáč
redaktor

Zbytečný člověk ve spořitelně

I přes poněkud matoucí a dvojsmyslný název doufám, že většina účastníků včerejšího nokturna neočekávala v sále spořitelny výhodnou akci na ruskou vodku, nýbrž sem dorazila na poslech nesmrtelné poezie Alexandra Sergejeviče Puškina. Slávu tohoto básníka a prozaika po jeho smrti ještě umocnili význační ruští skladatelé; nesmrtelnost v hudebním světě mu zajistil především Petr Iljič Čajkovskij svou operou *Evdžen Oněgin*, která vznikla na motivy stejnojmenného veršovaného románu. Již minulý rok ve spořitelně probíhal pokus o spojení recitace a souvislého toku hudby (Erbenovo *Žáhořovo lože*), nicméně konečný výsledek byl poněkud rozpačitý. My ve *Splavu* však nové projekty a invenční přístupy podporujeme, vstoupil jsem tedy v devět hodin večer do spořitelny s čistou hlavou a s velkým nadšením a očekáváním.

Věra Müllerová

Šavrdová krátce pohovořila o třech knihách vydaných u dybbuku, které podle jejího názoru nejsou na dnešním knižním trhu dostatečně vidět. Nejprve se zastavila u románu *Řeky a moře* Václava Eduarda Mencla, přítele Bohumila Hrabala, poté pohovořila o literárním experimentátorovi 60. let, básníkovi a zejména výtvarníkovi Josefu Honysovi, zastoupeném na prezentaci sbírkou *Nesmelitán*. Třetí z knih, *Dopisům* Michala Šandy, byl pak věnován zbytek prezentace.

Z názvu je zřejmé, že *Dopisy* perfektně dostaly tématu letošního festivalu. Šanda využil archiv korespondence Karla Havlíčka Borovského adresované z Brixenu jeho bratrovi. Použil pouze listy Karla Havlíčka a doplnil je vlastními odpověďmi, soustřeďujícími se okolo tématu včelařství (nadneseného už v původních Havlíčkových dopisech). Navíc ještě popisuje podivné příběhy soužití s jakousi „boubelatou ženou“, jíž „pod halenkou dominovalo mohutné poprsí a na bocích se jí rýsovala roletka drobných faldů“. Ano, roletka faldů. Ano, včelařství, včelstva, „ouly“ a včelí zadečky. Přidávají se k nim ještě průběžné rýpance, posměšky, literární nárážky apod., nebudu je ale interpretovat, protože nedlouho po začátku čtení Michala Šandy (M.) a Aleše Vrzáka (K. H. B.) jsem naprosto přestala rozumět. Pokud se opravdu jednalo o literární laskominu, zaskočila mi v krku.

Obočí návštěvníků se ovšem nepozvedla. S klidem se počkalo na závěr čtení, M. Šanda stihl ještě upozornit, že přílišné znalosti o chovu včelstev nemá – ostatně prý stejně jako Karel Havlíček, „včelař-intelektuál“, a prodalo se ještě několik výtisků prezentovaných knih.

Drahé nakladatelství dybbuk, jež vydáváš „knihy nalézající se na křižovatkách filozofických myšlenek a moderního uvažování o soudobých společenských i historických fenoménech“, kteréžto tituly „se nezřídka zabývají ojedinělými a kontroverzními tématy“, nepotěšilo jsi mě!

Eva Ullrichová
redaktorka

Werther

Na začátek musím podotknout, že ač milovník všeho umění, s činohrou příliš obeznámen nejsem. Má recenze proto bude nesena zejména subjektivním estetickým názorem a pouze částečně se pokusí o objektivitu výpovědi z pozice laika.

Utrpení mladého Werthera dorazilo na literární festival nikoliv v podobě knižní, ale jako představení Činoherního studia Ústí nad Labem. Řadí se tak k množství divadelních her, jež žijí vlastním životem literárního díla nebo jsou původně adaptacemi nedivadelních textů. Jako takové mají dvojí působivost – kromě divadelních prostředků na diváka působí i samotná významová a výrazová vrstva monologů či dialogů.

Původní Goethův text zapadá do tématu festivalu tím, že je stylizován jako román v dopisech. Do jevištní podoby byl převeden ve formě monologu jediného herce – Jana Jankovského. Werther v jeho podání byl mladým snílkem, extatickým fantastou, zamilovaným jinochem, mužem svádějícím boj mezi rozumem a citem, až se nakonec proměnil v šílence křičícího do světa své nezměrné trápení.

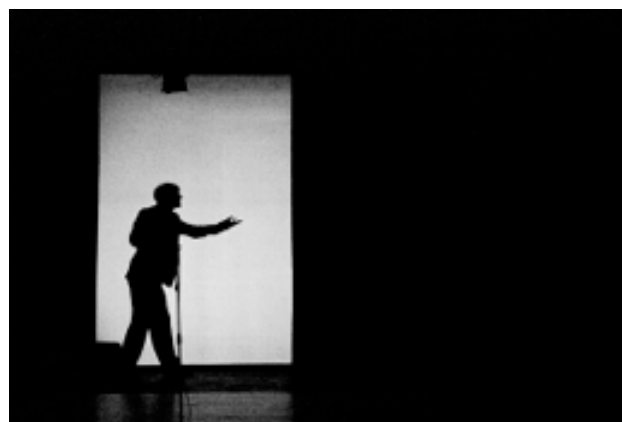
Jádrem představení se stal dvojí konflikt racionality a emocionality. Na jedné straně stojí romantický, dobrovolně se ze společnosti vylučující Werther, na straně druhé racionální, klidný Albert, snoubenec Lotty, který „snad nikdy nemá špatnou náladu“. Tato krize se postupně proměňuje v nesoulad mezi Wertherem a celým zbytkem společnosti. Druhý konflikt se však odehrává přímo v duši mladého Werthera, který se snaží zkrotit svou vášeň a zchladit ji hledáním rozumových argumentů, kterými by ovládl své chování. Tento konflikt je mnohem důležitější, nevyhnutelně ale končí vítězstvím emocí. Přednes Jana Jankovského osciloval mezi chladně uvažující a v šílenství se zmítající tváří jedné a téže postavy, jedné a téže formy života. Holé prostředí kolem mohlo představovat stejně tak pokoj psychiatrického ústavu jako emocí zbavený svět racionality.

Jan Jankovský

Nejčastějším problémem převodu literárních děl do jiného prostředí či her napsaných v jiné době a prováděných v současnosti bývá nalezení adekvátních výrazových prostředků. Včerejší inscenace byla nesena jedním základním principem

kési vokální křoví, jež pomáhá dotvořit atmosféru. Po vizuální stránce je Jankovský jakožto zhrzený Werther uspokojivý, avšak jeho dikce se občas utápí v nesrozumitelnosti a především vyplývá svůj herecký potenciál příliš brzy. Zjednodušeně řečeno, celá kniha je jednou velkou emocionální gradací, která vede až k neodvratnému konci. Wertherovo neštěstí má však přece jen tvar poněkud složitější křivky, než jen strmě dolů. I on se v sobě snaží najít poslední zbytky racionálna a zachránit se tak před záhubou. Proto i jeho nálada v knize občas trochu stoupá (i když jen proto, aby se mohla poté propadnout ještě hlouběji), jenže Jankovský se vykřičuje ze svého smutku příliš brzy a příliš hlasitě, a tudíž nejde uspokojivě vysledovat stále strmější pád do hlubin Wertherovy duše.

Stíhnohra

Aby přece jen nemusel celé představení odehrát sám, pomáhá si scénickou hudbou, projekcí, světly, drobnými rekvizitami (narozeninová čepice, prskavka atd.) a už výše zmíněným loop pedálem. Občas se jeho používání stává trochu monotónní, avšak například scéna, kdy fiktivně rozmlouvá s Albertem (Lottin snoubenec), je velice podařená. Alberta má pro jeho dobrou duši rád, avšak jeho empatie k této postavě přece postupně klesají, jelikož chorobně žárlí a není schopen snést srovnání své rozervané romantické duše s jeho chladnou logikou a racionalismem. Proto se dokola přesvědčuje o své náklonnosti k němu, avšak vzduch protíná velice uštěpačné „sice, sice, sice!“, jež paroduje Albertovu dikci. Když se hodiny chystají odbít půlnoc a Werther je již pevně rozhodnut skoncovat s životem, vytvoří Jankovský nejsložitější smyčku představení, která má formu jednoduché písně a která potichu doznívá, když z jeho těla pomalu vyprchává život.

Upřímně nevím, jaké stanovisko k celé inscenaci zaujmout. Odehrát hodinové představení v jednom člověku je samo od sebe neskutečný výkon. Rovněž používání efektu smyčky je ne-

Utrápená duše na Sobotce

I když včerejší deštivé počasí zřejmě zkazilo náladu mnohým návštěvníkům Šrámkovy Sobotky, přece jen nějaký účel mělo. Nedovedu si představit, že by se před zraky diváků v místním divadle utrápila k smrti duše mladého a nešťastně zamilovaného muže, zatímco venku by padaly teplotní rekordy. Činoherní studio Ústí nad Labem, které poctilo včera svou návštěvou festival, sem totiž přivezlo nastudování divadelní hry podle knihy Johanna Wolfganga von Goetheho *Utrpení mladého Werthera*.

Koncept knihy se velmi hodí k letošnímu tématu festivalu, jelikož se jedná o fiktivní sbírku korespondence mladého intelektuála Werthera jeho nejbližšímu příteli Vilémovi, ve které popisuje svou neopětovanou lásku k Charlottě S. Suggestivní ich-forma pomáhá porozumět myšlenkovým pochodům nešťastného mladíka, který i přes svou intelektuální racionalitu není schopen vzdorovat emocím a citům, které svazují jeho umělecky zaměřenou duši. Díky tomu, že se jedná o formu korespondence, může čtenář nahlédnout až do samého morku kostí Wertherovým nejnítěrnějším starostem a obavám. Ač sám Werther ve své korespondenci zmiňuje celou řadu postav, v podstatě nejdůležitější rovina románu se odehrává pouze mezi ním a Lottou, avšak i ona má v knize pouze pár citovaných vět; její chování a pocity převypravuje opět a pouze samotný hlavní hrdina. Proto režisér představení Marek Němec nechává romantickou bolest předvést a převyprávět pouze samotným Wertherem (Jan Jankovský) a na místo „anonymního“ posluchače Viléma nastupuje publikum.

Bosý Werther s mrtvolně bledým obličejem nastupuje před publikum, obléká své sako (Wertherův způsob odívání má v předloze i její dobové recepce významnou roli) a začíná vypravovat, jak mu je v odlehlém městečku, kde nyní pobývá. Vše vypadá krásně, dokud se poprvé nezmíní o Lottě a jeho tvář se nezkříví bolestí i radostí zároveň. Začínají zdánlivě nekonečné dialogy Werthera s mlčícím publikem, kdy se snaží sám před sebou obhájit své pocity a emoce, i když dobře cítí, že do nekonečných vln smutku a beznaděje padá čím dál tím více. Pro navození správné atmosféry rozpádající se duše používá Jankovský loop pedálu, kde si do smyčky nahrává svůj vlastní hlas. Jedná se o buď o konkrétní slova, jejichž účinek se neustálým opakováním zesiluje, nebo o jen o ja-

- co největší koncentrací na samotný, značně poetický text. Jednoduchá, prázdná scéna bez rekvizit, která poutala pozornost k samotnému projevu herce-básníka, byla tvořena pouze mikrofonom, do nějž Werther namísto do dopisního papíru vepisoval své nejhlubší pocity, a plátnem zadní stěny, občas sloužícím k projekci s představením jen volně souvisejících obrazů. Občasné ve smyčce se opakující úseky textu, znějící z reproduktorů a podbarvující pokračující monolog, ztvárňovaly nerozhodnost a nejistotu při psaní a samotném přemýšlení hlavní a jediné postavy inscenace.

Celé představení bylo monologem ze emocemi velmi ovlivněného pohledu hlavního hrdiny, Werthera. Na konci představení však vystoupily do popředí náhlé krátké přechody do er-formy, které naznačovaly postupné mírné odpoutávání se duše Werthera od těla a mysli od promlouvajících úst. Místo pohledu očima hlavního hrdiny byl divák najednou konfrontován skoro až nevhodně odcizeným pohledem zvenčí.

Přes veškeré nasazení Jana Jankovského byla invenčnost inscenace omezena na využití elektroniky a zvukové techniky, zbytek byl přece jen klasickým divadelním kusem. Největší podíl na celkovém estetickém dojmu mají nevyvratitelně závěrečné minuty představení a právě ztvárnění konce *Utrpení mladého Werthera* je tím, co bych chtěl vyzdvihnout přede vším. Klečící Werther se stal organickou součástí zadní bílé stěny sloužící jako projekční plátno. Jeho bílá košile splynula s okolní bělobou a na zádech se objevila postupně vzdalující se mužská postava. Scéna, poetičností i nápadem se přibližující závěrečné scéně v *Pozvání na popravu* Vladimira Nabokova, dokázala bez přehnaného patosu uzavřít představení a zároveň nechat otevřené otázky, které *Utrpení mladého Werthera* předkládá již dvě a půl století.

Jediné, co znemožňovalo divákovi plně se ponořit do představovaného příběhu, byly záchvaty kašle, postihující postupně různé řady hlediště. Redakce *Splav!u* si na tyto problémy dovoluje laskavě doporučit muškátový oříšek.

Zdeněk Ježek
redaktor

Příloha: Z dětské dílny

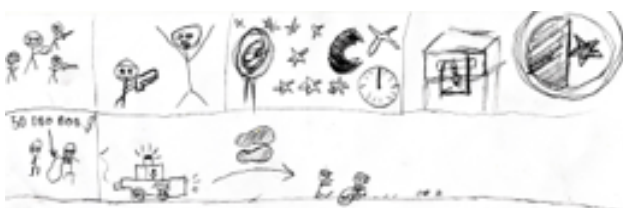
Přinášíme čtenářům ochutnávku prací dětí z dílny Lady Blažejové a Mileny Matějčkové. Původní zadání bylo nakreslit příběh podle textu, my vám nabízíme postup opačný. Zkuste podle obrázků příběh sami vymyslet – správnost svého úsudku si můžete ověřit na konci přílohy.

Obrázek 1

Obrázek 2

Obrázek 3

Obrázek 4, tři verze

Odpověď 1:

Silná víchřice zasáhla východní oblast Čech. Škody jsou značné: desítky lidí přišly o střechu nad hlavou, na mnoha místech museli zasahovat hasiči. Nikdo nebyl vážně zraněn.

Odpověď 2:

Pohledný čtyřicátník hledá romantickou, krásnou, pracovitou blondýnku pro společné dovolené. Zn.: Ve dvou se to lépe táhne!

Odpověď 3:

Skupina ozbrojených lupičů přepadla včera v noci banku Slavia. Ukradený obnos činí 50 miliónů dolarů. Policie je pachatelem na stopě.

Odpověď 4:

Zaběhl se nám pesek, krůzence mezi vítkem a jezdeckem slyšící na jméno Rex. Nálezce bude odměněn. Pište nebo volejte 702 459 163.